

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

16 08 20 24

м. Київ

№ 1151

Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України»

Відповідно до абзацу п'ятнадцятого пункту 10 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800, пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, та з метою удосконалення раніше набутих та набуття нових компетентностей, необхідних для ефективного виконання основних професійних функцій педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України» в умовах війни та післявоєнного відновлення

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України» (далі – Типова програма), що додається.
2. Директорату шкільної освіти (Хворостяний І.) забезпечити оприлюднення Типової програми на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Сташківа А.

Міністр

Оксен ЛІСОВИЙ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України

16 08 2024 № 1951

ТИПОВА ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти,
які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України»**

Укладачі: учасники робочої групи, склад якої затверджено наказом Міністерством освіти і науки України від 08.03.2024 №929.

Цільова група: вчителі/викладачі навчального предмета «Захист України».

Форма підвищення кваліфікації: очна, очно-дистанційна.

Обсяг підвищення кваліфікації:

Базовий курс навчання 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Поглиблений курс навчання 270 годин (9 кредитів ЄКТС).

Мета програми: професійний розвиток педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України», через удосконалення раніше набутих та набуття нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань відповідно до сучасних вимог, державної політики в галузі освіти, стратегій підвищення якості освіти.

Основні завдання:

- забезпечити розвиток загальних і професійних компетентностей вчителів/викладачів навчального предмета «Захист України»;
- поглибити і розширити професійні знання та вміння з теорії і практики навчання, що забезпечує якісні зміни в організації освітнього процесу;
- актуалізувати та поглибити знання щодо сучасного стану воєнної справи, включаючи сучасні принципи військового управління та планування, військові технології, інформаційну війну тощо;
- поглибити і розширити теоретичні знання та практичні вміння із фахових і психолого-педагогічних дисциплін;
- активізувати розвиток значущих професійних якостей та умінь педагогічних працівників закладів освіти для здійснення професійної діяльності;

– удосконалити вміння, спрямовані на забезпечення захисту незалежності і територіальної цілісності України, конституційних засад державного ладу, національних інтересів та суспільно-державних (національних) цінностей України;

– актуалізувати та поглибити знання щодо суспільно-державних (національних) цінностей України, особливостей формування оборонної свідомості та заходів, спрямованих на утвердження української національної та громадянської ідентичності.

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність розроблення Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України» (далі – Програма) полягає у необхідності підготовки кваліфікованих фахівців, які володіють загальними і професійними компетентностями для викладання навчального предмета «Захист України» у закладах освіти.

Програма розроблена відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», «Про основи національного спротиву», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про оборону України»; постанов Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1443 «Про затвердження Порядку організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву», від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників»; Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 року №121/2021, Стратегії національно-патріотичного виховання, затвердженої Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019; наказів Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти», від 08.08.2024 р. № 1116 «Про затвердження модельної навчальної програми «Захист України» (інтегрований курс 10-11 клас)» та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність закладів освіти.

Ця Програма розроблена з урахуванням європейського вектору розвитку освіти України, стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок та кращих практик в освітній галузі.

Зміст Програми, зокрема цілісний і системний добір модулів і тем, враховує особливості професійної діяльності вчителів/викладачів навчального предмета «Захист України» і визначається: вимогами суспільства щодо забезпечення закладів освіти висококваліфікованими фахівцями; основними напрямками державної політики у галузі освіти; Національною рамкою кваліфікації, освітніми та професійними стандартами.

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Загальні компетентності:

ЗК.01. *Громадянська компетентність* – здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).

ЗК.02. *Соціальна компетентність* – здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність).

ЗК.03. *Культурна компетентність* – здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.

ЗК.04. *Лідерська компетентність* – здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети.

ЗК.05. *Підприємницька компетентність* – здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.

Професійні компетентності:

А.2. *Предметно-методичної*, що виявляється в здатності моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; здатності формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей; здатності здійснювати інтегроване навчання; здатності добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання, виховання та розвитку учнів; здатності розвивати в учнів або/і студентів (відповідно до рівня освіти, який здобувається) критичне мислення; здатності здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання в учнів на засадах компетентнісного підходу; здатності формувати ціннісні ставлення в учнів.

А.3. *Інформаційно-цифрової*, що виявляється в здатності орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності; здатності ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; здатності використовувати цифрові технології в освітньому процесі (відповідно до рівня освіти, який надається).

Б.1. *Психологічної*, що виявляється в здатності визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів; здатності використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності; здатності формувати мотивацію учнів

та організовувати їхню пізнавальну діяльність; здатності формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною.

Б.2. *Емоційно-етичної*, яка виявляється в здатності усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; здатності конструктивно та безпечно взаємодіяти з усіма суб'єктами освітнього процесу; здатності усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у сучасному глобалізованому світі.

Б.3. *Компетентності педагогічного партнерства*, яка виявляється в здатності до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі; здатності залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; здатності працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя/ викладача для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.

В.1. *Інклюзивної*, яка виявляється в здатності створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; здатності до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; здатності забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного з урахуванням його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

В.2. *Здоров'язбережувальної*, яка виявляється в здатності організовувати безпечно освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу.

В.3. *Проектувальної*, яка виявляється в здатності проектувати осередки навчання і виховання учнів.

Г.1. *Прогностичної*, яка виявляється в здатності прогнозувати результати освітнього процесу; здатності планувати освітній процес.

Г.2. *Організаційної*, яка виявляється в здатності організовувати процес навчання, виховання і розвитку учнів; здатності організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів.

Г.3. *Оцінювально-аналітичної*, яка виявляється в здатності здійснювати оцінювання результатів навчання; аналізувати результати навчання учнів; забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів.

Д.1. *Інноваційної*, яка виявляється в здатності застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; здатності використовувати інновації в професійній діяльності; здатності застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.

Д.2. *Здатності до навчання впродовж життя*, яка виявляється в здатності визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя.

Д.3. *Рефлексивної компетентності*, яка виявляється у здатності здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК01. Здатність застосовувати правові засади функціонування держави і основи законодавства України, що стосуються повноважень держави, прав людини для забезпечення національної безпеки України, безпеки державного кордону, збройної боротьби та захисту демократичних цінностей.

СК02. Здатність формулювати систему цінностей, діяти соціально відповідально, неупереджено, як представник держави, керуючись нормами законодавства.

СК03. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного, демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК04. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК05. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК06. Розуміння особливостей управління підрозділом (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України) в ході бойового застосування та повсякденної діяльності на основі знань правових засад функціонування держави і основ законодавства України, системи забезпечення національної безпеки України, сутності та основних питань етики збройної боротьби, професії офіцера.

СК07. Знання підходів до планування, організації і ведення бою підрозділом (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України).

СК08. Здатність визначати (ідентифікувати) та описувати зразки озброєння та військової техніки армій держав-членів НАТО і противника на основі знань їх основних технічних характеристик і розуміння способів їх дій.

СК09. Розуміння методів оцінки противника та прогнозування найбільш ймовірних варіантів його дій при вирішенні бойових завдань в різних видах бою.

СК10. Знання особливостей морально-психологічного забезпечення діяльності військового підрозділу.

СК11. Розуміння особливостей використання спеціалізованого програмного забезпечення для оцінки ефективності бойового застосування підрозділу забезпечення, вирішення інших професійних завдань (за видами, родами Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України).

СК12. Здатність опановувати знання в інших галузях професійної діяльності, здійснювати пошук, аналізувати та надавати критичну оцінку інформації з різних джерел.

СК13. Здатність переносити тривалі різнопланові фізичні навантаження.

СК14. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

СК15. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК16. Здатність до використання інформаційно-комунікаційних технологій, сучасних методів і моделей інформаційної безпеки та/або кібербезпеки.

СК17. Здатність аналізувати, виявляти та оцінювати можливі загрози, уразливості та дестабілізуючі чинники інформаційному простору та інформаційним ресурсам згідно з встановленою політикою інформаційної та/або кібербезпеки.

СК18. Усвідомлювати соціальну місію діяльності офіцерського складу державного органу спеціального призначення й військового формування з правоохоронних органів.

СК19. Усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ цивільного захисту, охорони праці; дотримання основних принципів здійснення цивільного захисту та державної політики з питань охорони праці.

СК20. Здатність оперувати термінами та визначеннями понять у сфері цивільного захисту, охорони праці; основними положеннями, вимог та правил стосовно проведення моніторингу, організації та впровадження заходів щодо запобігання, ліквідування надзвичайних ситуацій.

СК21. Здатність прогнозувати і оцінювати обстановку в зоні надзвичайної ситуації (аварії).

СК22. Розуміння особливостей організації радіаційного, хімічного та біологічного захисту населення, інженерне забезпечення процесу виконання аварійно-рятувальних робіт.

СК23. Здатність надавати домедичну допомогу в умовах бою постраждалим особам.

СК24. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців та нефахівців.

СК25. Здатність застосовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, спеціалізоване програмне забезпечення у сфері професійної діяльності.

Особливості організації освітнього процесу за цією Програмою

Суб'єкти підвищення кваліфікації розробляють власні програми підвищення кваліфікації на основі цієї Програми в повному обсязі або частково залежно від професійних потреб та рівня підготовки слухачів, особливостей регіональної системи освіти. Вибір форми організації освітнього процесу за власною освітньою програмою підвищення кваліфікації залишається за суб'єктом підвищення кваліфікації відповідно до запитів слухачів.

Послідовність вивчення деяких модулів та окремих тем, загальна кількість годин на вивчення тем, структура програми підвищення кваліфікації (теми в межах модулів) може змінюватися залежно від загальної концепції освітньої програми підвищення кваліфікації.

Очікувані результати навчання можуть різнитися залежно від кваліфікаційної категорії та педагогічного досвіду слухачів.

В Типовій програмі передбачено навчання за базовим або поглибленим курсом. Планування траєкторії підвищення кваліфікації вчителів проводиться на основі діагностичного тестування або самооцінювання рівня розвитку компетентностей педагога.

Теоретична складова освітньої програми може бути реалізованою через лекції, відеолекції, вебінари, відеоконференції тощо. Практична складова – через практикуми, навчальні тренінги, семінари, майстер-класи, заняття на полігоні тощо.

Навчальні заняття в синхронному режимі при дистанційній формі навчання проводяться з використанням спеціального програмного забезпечення для проведення вебконференцій з обов'язковою участю слухачів. Інші види занять в асинхронному режимі проводяться в різних форматах за рішенням суб'єкта підвищення кваліфікації.

Самостійна робота слухачів передбачає пошук, опрацювання навчальних матеріалів відповідно до запропонованих завдань, створення групових проектів, підготовки до підсумкових заходів тощо.

Засоби діагностики успішності навчання та форми атестації слухачів обираються самостійно суб'єктом підвищення кваліфікації та зазначаються в робочій освітній програмі.

За результатами успішного завершення навчання за освітньою програмою слухачі отримують сертифікат/свідоцтво про навчання.

Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу:

- *для очного навчання:* мультимедійний проєктор; ноутбук, фліпчарт, персональні комп'ютери, навчальні матеріали, інтерактивна дошка, сучасне програмне забезпечення, спеціалізоване програмне забезпечення для інтерактивної дошки; швидкісний інтернет-канал для використання під час занять відповідних онлайн-ресурсів;

- *для дистанційного навчання:* комп'ютерна техніка (комп'ютер, вебкамера, мікрофон або ноутбук), доступ до швидкісного інтернету, дистанційна платформа суб'єкта підвищення кваліфікації, програмне забезпечення для проведення відеоконференцій;

- *для практичної частини* програми: обладнання з переліку, затвердженого наказом МОН України від 10.05.2024 № 659 «Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для забезпечення викладання предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти.

ОРІЄНТОВНИЙ РОЗПОДІЛ ГОДИН *

№ з/п	Тематика занять	Базовий курс навчання				Поглиблений курс навчання				Компетентності
		теоретична	практична	самостійна робота	загальна кількість	теоретична	практична	самостійна робота	загальна кількість	
	Блок 1. Загально-педагогічна підготовка (базовий курс - всі теми, поглиблений курс - 2 теми)	10	16	4	30	20	24	16	60	ЗК.01, ЗК.02, ЗК.05, А.2, Б.1, Б.2, Б.3, В.1, В.2, Г.1, Г.2, Г.3, Д.1, Д.2, Д.3
1.1	Нова українська школа: принципи та засади	2	2	0	4	4	4	4	12	ЗК.01, ЗК.04, А.2,
1.2	Державний стандарт та модельні навчальні програми	2	4	1	7	4	6	4	12	ЗК.04, А.2, Г.1, Г.2
1.3	Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі	2	2	1	5	4	6	4	16	ЗК.01., ЗК.04, А.2, Б.3, В.2, Г.1, Г.2, Г.3
1.4	Психолого-педагогічний супровід учасників освітнього процесу Нової української школи.	2	4	1	7	4	4	2	10	ЗК.02, Б1, Б2, В2, Д1, Д2, Д3

1.5	Особливості впровадження інклюзивного навчання та системний психолого-педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами	2	4	1	7	4	4	2	10	ЗК.01, ЗК.02, А3, Б2, Б3, В1
Блок 2. Методична підготовка (всі теми обов'язкові)		8	10	4	20	14	16	10	40	ЗК.01, ЗК.02, ЗК.04, ЗК.05, А.2, А.3, Б.1, Б.2, Б.3, В.3, Г.1, Г.2, Г.3, Д.1, Д.2, Д3, СК05, СК12
2.1.	Оновлена методика викладання тем навчального предмета «Захист України»	2	2	1	5	4	4	2	10	ЗК.01, А.2, В.3, Г.1
2.2	Методологія підготовки і проведення уроків.	2	2	1	5	4	4	2	10	ЗК.01, ЗК.02, ЗК.04, А.2, Б.2, Г.1, Г.2, Д.1, Д3
2.3	Особливості педагогічної роботи з учнями підліткового віку.	2	2	1	5	2	4	2	8	ЗК.01, ЗК.02, ЗК.04, Б.1, Б.3, Г3
2.4	Створення навчальної програми. Роль вчителя/викладача навчального предмета «Захист України».	2	2	1	5	4	4	4	12	ЗК.01, ЗК.02, ЗК.04, ЗК.05, А.2, Б.1, Б.2, Б.3, В.3, Г.1, Г.2, Г3, Д.1, Д.2, Д3, СК05, СК12

Блок 3. Фахова підготовка (базовий - всі теми, поглиблений - 4 теми)		34	51	9	94	54	93	13	160	ЗК.01, ЗК.02, ЗК.03, ЗК.04, ЗК.05, В.2, Д.2, СК01, СК02, СК03, СК04, СК05, СК06, СК07, СК08, СК09, СК10, СК11, СК13, СК14, СК15, СК16, СК17, СК18, СК19, СК20, СК21, СК22, СК23, СК24, СК25, СК26
3.1	Основи національної безпеки України та оборони. Роль в обороні України	5	2	1	8	7	2	1	10	ЗК.01, ЗК.03, В2, Д.2, СК01, СК02, СК03, СК04, СК05, СК14, СК24, СК25
3.2	Основи управління та планування	4	2	1	7	7	2	1	10	ЗК.01, ЗК.02, ЗК.04, В2, Д.2, СК05, СК06, СК07, СК09, СК10, СК11, СК14, СК15, СК24, СК25
3.3	Інформаційна війна	2	2	1	5	4	2	2	8	ЗК.05, В2, Д.2, СК11, СК12, СК14, СК15, СК16, СК17, СК24, СК25
3.4	Домедична допомога в умовах бою	5	14	1	20	8	30	2	40	В2, Д.2 СК15, СК23, СК24, СК25
3.5	Військові технології та їх розвиток	5	14	1	20	8	30	2	40	ЗК.05, В2, Д.2, СК11, СК14, СК15, СК18, СК24, СК25
3.6	Озброєння та військова техніка. Стрілецька підготовка	2	7	1	10	6	14	2	22	В2, Д.2, СК08, СК13, СК14, СК15, СК24

3.7	Основи дій, комунікації та взаємодії в бою	3	4	1	8	3	6	1	10	ЗК.02, В2, Д.2, СК05, СК09, СК13 СК14, СК15, СК24, СК25
3.8	Орієнтування на місцевості та інженерна фортифікація	3	4	1	8	4	5	1	10	В2, Д.2, СК09, СК13, СК14, СК15, СК24, СК25
3.9	Цивільне населення в кризових умовах	5	2	1	8	7	2	1	10	В2, Д.2, СК14, СК15, СК19, СК20, СК21, СК23, СК24, СК25
Блок 4. Діагностико-аналітичний		4	2	0	6	4	2	4	10	ЗК.01, А2, Б.2, Д2, Д3
4.1.	Вхідне тестування	0	2	0	2	0	2	2	4	Д2, Б.2
5.2	Організаційно-настановне заняття	2	0	0	2	2	0	0	2	ЗК.01, Д2,
5.4.	Підсумкове заняття. Рефлексія. Вихідне тестування	2	0	0	2	2	0	2	4	ЗК.01, Б.2, Д2, Д3
РАЗОМ:		73	73	4	150	114	121	35	270	

* Обсяг підвищення кваліфікації за окремими модулями, темами є орієнтовним і може бути змінений суб'єктом підвищення кваліфікації залежно від кількості годин за видами діяльності та професійного фаху працівника (викладання предметів/інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі). Розробляючи робочі освітні програми підвищення кваліфікації, на основі Типової програми, суб'єкти надання освітніх послуг із підвищення кваліфікації (далі — суб'єкти підвищення кваліфікації) можуть використовувати перераховані очікувані результати навчання як у повному обсязі, так і частково, залежно від запитів керівників закладів освіти й педагогічних працівників.

Очікувані результати навчання можуть різнитися залежно від кваліфікаційної категорії та педагогічного досвіду слухачів.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ

Програма реалізується через інваріантний і варіативний складники.

Блок 1. Загально-педагогічна підготовка (базовий курс- всі теми, поглиблений курс - 2 теми)

Навчальні теми		Загальна кількість годин <i>Базовий курс</i>	Загальна кількість годин <i>Поглиблений курс</i>
		30	60
1.1	Нова українська школа: принципи та засади	4	12
1.2	Державний стандарт та модельні навчальні програми	7	12
1.3	Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі	5	16
1.4	Психолого-педагогічний супровід учасників освітнього процесу Нової української школи.	7	10
1.5	Особливості впровадження інклюзивного навчання та системний психолого-педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами	7	10

1.1. Нова українська школа: принципи та засади

Мета та головні положення Концепції «Нова українська школа». Ціннісні орієнтири. Педагогіка партнерства, дитиноцентризм. Розвиток ключових компетентностей. Наскрізні вміння як основа для формування компетентностей. Компетентнісний підхід у навчанні. Діяльнісний підхід в освіті. Принципи діяльнісного підходу та інструменти його реалізації в освітньому процесі.

Нормативно-правове забезпечення впровадження Концепції НУШ. Особливості організації освітнього процесу в системі профільної середньої освіти.

Нові ролі педагога в Новій українській школі. Роль класного керівника у створенні учнівської спільноти, розвитку демократичних цінностей, встановленні правил.

Очікувані результати навчання:

Знання й розуміння: стратегії державної політики в галузі освіти та забезпечення якості освіти; пріоритетні напрями розвитку профільної середньої освіти; ключові засади Концепції Нової української школи; принципи компетентнісного підходу в навчанні; принципи діяльнісного підходу в освіті; ціннісні орієнтири профільної середньої освіти; нормативно-правова база щодо забезпечення впровадження Концепції Нової української школи та особливостей організації освітнього процесу в профільній середній освіті; особливості формування і розвитку демократичних цінностей;

Уміння: вільно орієнтуватися в сучасному соціально-політичному та освітньому просторі; користуватися в практичній діяльності основними нормативно-правовими документами; розвивати в учнів ключові компетентності, наскрізні вміння; реалізовувати принципи діяльнісного підходу, застосовувати діяльнісні методи навчання; планувати і здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та інших особливостей учнів (їх здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду); розвивати в учнів уміння здійснювати самомотивацію до навчання, аналіз, рефлексію навчальної діяльності та її результативності.

Диспозиції (цінності, ставлення): враховувати зміни в системі освіти, її законодавчому забезпеченні, в діяльності закладу освіти, учнівському колективі; дотримання принципів компетентнісного і діяльнісного принципів у навчанні.

Тема 1.2. Державний стандарт та модельні навчальні програми

Структура Державного стандарту профільної середньої освіти (ДСПСО). Мета та компетентнісний потенціал освітніх галузей. Базові знання. Загальні результати навчання. Конкретні результати навчання. Орієнтири для оцінювання. Забезпечення наступності в базовій середній освіті. Інтеграція освітніх галузей.

Типова освітня програма для 10-12 класів (заклади професійної та фахової передвищої освіти в частині здобуття повної загальної середньої освіти). Вибіркові освітні компоненти. Базовий навчальний план, варіанти типових навчальних планів, розподіл навчального навантаження між освітніми галузями. Роль міжособистісної взаємодії та роботи в команді для формування й реалізації спільної цілі. Автономія закладів освіти в організації освітнього процесу.

Модельні навчальні програми як орієнтир впровадження ДСПСО. Розроблення навчальної програми на основі модельної навчальної програми. Визначення послідовності досягнення результатів навчання. Опис змісту навчального предмета та видів навчальної діяльності учнів. Особливості реалізації різних видів навчальної діяльності в освітньому процесі. Планування навчальних занять на основі навчальних програм, затверджених педагогічною радою закладу освіти, календарне планування. Академічна свобода вчителя в реалізації змісту освіти.

Очікувані результати:

Знання: Державний стандарт профільної середньої освіти; мета та компетентнісний потенціал освітніх галузей; сутність та складові (уміння й ставлення) ключових компетентностей; сутність наскрізних для всіх компетентностей умінь; основні групи обов'язкових результатів навчання учнів в освітній галузі; загальна характеристика базових знань з освітньої галузі; структурні компоненти типової освітньої програми для 10 - 12 класів (заклади професійної та фахової передвищої освіти в частині здобуття повної загальної середньої освіти); механізмів розробки навчального плану закладу освіти; особливостей реалізації різних видів навчальної діяльності в освітньому процесі.

Уміння: орієнтуватися у структурі загальних результатів навчання здобувачів освіти та орієнтирах для їх оцінювання в освітній галузі; створювати критерії для аналізу модельних програм щодо можливості їх використання в освітньому процесі; визначати сильні сторони модельних програм та прогнозувати можливі утруднення їх реалізації; бачити можливості поступового, з наростанням обсягу і складності навчального матеріалу, наближення школярів до здобуття загальних і конкретних навчальних результатів, передбачених Стандартом та орієнтирами для оцінювання;

розробляти навчальну програму на основі модельної навчальної програми; визначати предметний зміст і послідовність досягнення результатів навчання учнів з урахуванням вимог ДСПСО, типових освітніх програм, попередніх результатів навчання учнів, їх освітніх потреб; враховувати особливості освітніх галузей, визначених Державним стандартом, при розробленні навчальних програм.

описувати види навчальної діяльності учнів; планувати навчальні заняття на основі навчальних програм, затверджених педагогічною радою закладу освіти, складати календарне планування.

Диспозиції (цінності, ставлення): орієнтація на співпраці та інтегроване навчання, власний професійний розвиток педагога в умовах змін системи освіти та законодавчого забезпечення; визначення відповідності власних професійних компетентностей чинним вимогам.

1.3. Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі

Підхід як стратегія навчання, що поєднує в собі методи, форми, прийоми навчання. Основні характеристики компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, середовищного підходів. STEM-орієнтований підхід у навчанні предметів. Взаємозалежність, взаємодоповнюваність підходів щодо орієнтації сучасного освітнього процесу на особистість. Зміна пріоритетів в освітньому процесі від накопичення знань до розвитку життєвих навичок.

Проблемне навчання: сутність, механізм, освітні інструменти. Проєктне навчання: сутність, переваги, планування навчального проєкту. Спільні й відмінні риси проблемного й проєктного навчання. Кооперативне навчання:

методи, умови ефективного перебігу, матриця оцінювання групової діяльності учнів; стратегії кооперації в класі. Глибинне навчання. Розвиток критичного та обчислювального мислення й когнітивної гнучкості.

Практична зорієнтованість навчання. Включення учня в навчальну діяльність як активного суб'єкта. Рефлексивність навчання.

Особливості реалізації освітнього процесу в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання. Особливості освітнього процесу в умовах впровадження Державного стандарту профільної середньої освіти.

Оцінювання та оцінка. Принципи оцінювання. Вимоги законодавства до організації оцінювальної діяльності. Об'єкти оцінювання: ключові компетентності, наскрізні вміння, результати навчання.

Основні види оцінювання в НУШ: формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне), державна підсумкова атестація. Критерії та шкали (підходи) оцінювання. Формувальне оцінювання та його сутність. Самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів. Рефлексивне оцінювання.

Компетентісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентісного підходу до навчання. Структура та методичні орієнтири для конструювання компетентісно орієнтованих завдань.

Очікувані результати навчання:

Знання й розуміння: сутнісних характеристик сучасних підходів до навчання в Новій українській школі; особливостей організації освітнього процесу в закладах професійної середньої освіти; спільних і відмінних рис проблемного й проектного навчання; умов ефективного перебігу кооперативного навчання та методів формування колективної відповідальності; сутності та принципів діяльнісного підходу в навчанні; ознак поверхневого і глибинного навчання; стратегій розвитку критичного мислення та когнітивної гнучкості; сучасних підходів до оцінювальної діяльності та видів оцінювання.

Уміння: організовувати педагогічну діяльність на засадах сучасних підходів до навчання в НУШ; застосовувати діяльнісні методи навчання та різноманітні інструменти діяльнісного підходу в освітньому процесі; реалізовувати визначені підходи до організації сучасного освітнього процесу в умовах очного, дистанційного й змішаного навчання; аналізувати, добирати та застосовувати компетентісно орієнтовані завдання; моделювати уроки за базовими сценаріями проблемно-орієнтованого, проектного, кооперативного навчання; планувати навчальний проект; добирати ефективні методи формування колективної відповідальності, розвитку критичного мислення й когнітивної гнучкості; створювати рефлексивне навчальне середовище; застосовувати різні види оцінювання, організовувати оцінювальну діяльність на основі цілей та критеріїв, організовувати взаємооцінювання учнів.

Диспозиції (цінності, ставлення): готовність застосовувати сучасні підходи до навчання в Новій українській школі; усвідомлення необхідності професійної мобільності й гнучкості; розвиток здатності планувати освітній процес на засадах Концепції Нової української школи, готовність застосовувати нові підходи до оцінювання результатів навчання учнів.

1.4. Психолого-педагогічний супровід учасників освітнього процесу Нової української школи.

Принцип наступності та психологічні механізми соціалізації, саморозвитку особистості учнів/студентів в сучасному освітньому просторі. Фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток особистості, реалізація творчого потенціалу здобувачів освіти. Психофізіологічні й соціально-психологічні особливості розвитку учнів 10-11 класів та їх врахування під час організації освітнього процесу.

Стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки та Я-концепції в цілому. Розвиток емоційного інтелекту учасників освітнього процесу. Розвиток критичного мислення й нестандартного розв'язування проблем.

Індивідуальна освітня траєкторія учня: принципи побудови та планування. Становлення цілеспрямованої мотиваційної активності суб'єкта учіння. Психолого-педагогічні інструменти для планування, моніторингу, організації та оцінки заходів, спрямованих на формування мотивації навчання й пізнавальної діяльності, підвищення рівня якості навчання, психологічної безпеки та комфорту.

Формування комплексного плану вдосконалення освітнього процесу на основі системного аналізу сильних і слабких сторін (SWOT-аналіз). Ефективний план уроку (основи тайм-менеджменту, чіткі та зрозумілі інструкції, паузи для мозку та тіла, зміна видів діяльності тощо).

Особистісна готовність педагога до змін у контексті реалізації змісту Концепції НУШ. Розвиток конфліктологічної компетентності вчителя та медіація в освітній діяльності. Створення психологічно безпечного освітнього середовища. Запобігання булінгу. Суб'єктивне благополуччя як критерій адаптованості учасників освітнього процесу в освітньому просторі.

Психологічні засади розвитку загальних і професійних компетентностей вчителя НУШ. Здатність до особистісної саморегуляції емоційних станів і почуттів. Розвиток психологічної стійкості й резильєнтності. Готовність до психолого-соціальної самопідтримки та підтримки учасників освітнього процесу в кризових ситуаціях.

Очікувані результати навчання:

Знання й розуміння: вікових, індивідуально-психологічних та індивідуально-типологічних особливостей учнів підліткового віку; психології й педагогіки навчання (педагогічної та вікової психології), кризової психології, гуманістичної психології; значущості психологічних умов

розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку особистості в освітньому процесі; розвитку життєвих навичок і ключових умінь в освітньому процесі, серед яких критичне мислення і розв'язання проблем, емоційний інтелект, креативність, громадянськість, лідерство, спілкування і співпраця; принципів і підходів конструювання індивідуальної освітньої траєкторії учня; психолого-педагогічних інструментів для планування, моніторингу, організації й оцінки заходів для створення безпечного освітнього середовища; розвитку психологічної стійкості та резильєнтності.

Уміння: створювати психологічно безпечний освітній простір; створювати безбар'єрне, безпечне, інклюзивне освітнє середовище, уживати превентивні заходи щодо булінгу; моделювати ситуації, що потребують критичного мислення й нестандартного розв'язання проблем, розвитку емоційного інтелекту, креативності, громадянськості, лідерства, спілкування та співпраці; систематично надавати конструктивні відгуки та встановлювати зворотній зв'язок, вибудовувати діалогове навчання з усіма учасниками освітнього процесу як рівноправними партнерами; планувати й вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію учня; упроваджувати засади педагогіки партнерства в освітній процес; здатність працювати в команді з усіма учасниками освітнього процесу; надавати психосоціальну підтримку в кризових умовах/ситуаціях; здійснювати особистісну саморегуляцію емоційних станів і почуттів, розвивати психологічну стійкість/резильєнтність.

Диспозиції (цінності, ставлення): дитиноцентризм; готовність до змін, партнерства взаємодія з усіма учасниками освітнього процесу, професійна мобільність та гнучкість; врахування психофізіологічних та соціально-психологічних особливостей розвитку учнів 10-11 класів; готовність діяти у нестандартних ситуаціях та здійснювати ефективні заходи щодо збереження психічного та фізичного здоров'я (власного та оточуючих).

1.5. Особливості впровадження інклюзивного навчання та системний психолого-педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами.

Зміст. Поняття про учнів з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, інклюзивне освітнє середовище. Організація інклюзивного навчання на рівні закладу освіти. Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів): загальна характеристика вірогідного прояву, ступінь прояву, рівень підтримки. Особливості надання педагогічної підтримки.

Особливості діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (далі Команда). Склад та основні функції учасників Команди. Функції педагога у складі команди. Розроблення та впровадження індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини з особливими освітніми потребами. Роль батьків як рівноправних членів Команди у розробленні ІПР та моніторингу результатів навчання дітей.

Здійснення адаптацій в освітньому процесі та/або модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми

потребами з метою досягнення результатів навчання, визначених державним стандартом профільної освіти та/або індивідуальною програмою розвитку учня.

Партнерство вчителя та асистента вчителя на рівні закладу освіти. Співпраця з іншими фахівцями (психологом, учителями-дефектологами, фахівцями ІРЦ та іншими). Особливості взаємодії вчителя з батьками. Роль асистента дитини (учня). Розмежування функцій асистента вчителя та асистента дитини (учня).

Застосування диференційованого підходу до планування навчальних завдань, методів навчання й навчальних матеріалів, способів і форм оцінювання результатів навчання учнів.

Поняття про стратегії розумного пристосування. Допоміжні засоби для навчання (спеціальні засоби корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами. Поняття про додаткові та альтернативні способи й засоби комунікації.

Створення безбар'єрного, безпечного, інклюзивного освітнього середовища. Ресурсна кімната в закладі освіти.

Використання цифрових технологій та дистанційного навчання під час інклюзивного навчання.

Очікувані результати навчання:

Знання й розуміння: основних понять «особа з особливими потребами», «інклюзивне навчання»; ролей і завдань усіх учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП; інструментів забезпечення інклюзивного навчання (інклюзивна культура, інклюзивна політика, інклюзивна практика тощо); принципи і стратегії універсального дизайну в сфері освіти і розумного пристосування; принципи, форми та методи ефективної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; види адаптацій/модифікацій в освітньому процесі, зумовлених особливими освітніми потребами учнів; ознаки безпечного освітнього середовища.

Уміння: використовувати інструменти забезпечення інклюзивного навчання в освітньому процесі; застосовувати принципи і стратегії універсального дизайну в сфері освіти і розумного пристосування для забезпечення доступності (фізичної, інформаційної тощо) здобуття освіти; забезпечувати педагогічну підтримку осіб з особливими освітніми потребами; здійснювати необхідні адаптації/модифікації в освітньому процесі відповідно до особливих освітніх потреб учнів; організовувати освітній простір безпечно та з урахуванням особливостей, потреб і можливостей учнів.

Диспозиції (цінності, ставлення): орієнтованість на професійне зростання з проблеми навчання й виховання учнів з особливими освітніми потребами; ціннісне ставлення до інклюзивної освіти; поцінювання людської гідності та прав дитини; визнання важливості однакової уваги та роботи з учнями, незалежно від їхньої національності, віку, мови, особливостей розвитку та поведінки, походження та місця проживання.

Блок 2. Методична підготовка
(базовий та поглиблений курси - вибір всіх навчальних тем)

<i>Навчальні теми</i>		Загальна кількість годин	Загальна кількість годин
		<i>Базовий курс</i>	<i>Поглиблений курс</i>
		20	40
2.1	Оновлена методика викладання тем навчального предмета «Захист України»	5	10
2.2	Методологія підготовки і проведення уроків	5	10
2.3	Особливості педагогічної роботи з учнями підліткового віку	5	8
2.4	Створення навчальної програми. Роль вчителя/викладача навчального предмета «Захист України»	5	12

2.1. Оновлена методика викладання тем навчального предмета «Захист України».

Структура і зміст тем курсу «Захист України». Логічна послідовність вивчення навчального матеріалу тем курсу «Захист України». Дидактичний потенціал тем курсу у формуванні ключових компетентностей, наскрізних умінь та цінностей.

Основні зміни в підходах до викладання тем курсу «Захист України» згідно з прийняттям нової модельної програми. Роль освітнього простору (осередку) у реалізації модельної програми «Захист України».

Методологія підготовки, планування й проведення навчальних модулів програми «Захист України» у спеціальних освітніх просторах осередках.

Пошук і залучення фахівців з окремих тем навчального предмета «Захист України» до викладання на навчальних модулях у освітньому просторі (осередку).

Особливості викладання тем курсу за різних форм організації освітнього процесу: в освітньому просторі (осередку) впродовж повного навчального дня, дистанційна, змішана тощо. Календарно-тематичне планування, навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення тем навчального предмета «Захист України».

Застосування оновлених методів, прийомів та засобів навчання залежно від цілей і мети навчання, особливостей змісту тем навчального предмета «Захист України»: проектної роботи, дискусій, дебатів, переглядів документальних стрічок, вишколів, практичних тренінгів тощо. Добір ефективних видів навчальної діяльності (на прикладі тем навчального

предмета «Захист України») задля досягнення очікуваних результатів навчання та розвитку особистості.

Характеристики і призначення різних видів завдань для вивчення теоретичного і практичного змісту на прикладі тем навчального предмета «Захист України».

Загальні вимоги оцінювання результатів навчання. Критерії та інструменти оцінювання на прикладі тем навчального предмета «Захист України».

Організація заходів із безпеки життєдіяльності при проведенні практичних занять курсу на прикладі тем навчального предмета «Захист України».

Приклади організації уроків (навчальних занять) різних типів із тем навчального предмета «Захист України».

Очікувані результати навчання:

Знання й розуміння: основних змін в підходах до викладання тем навчального предмета «Захист України» згідно з прийняттям нової модельної програми; змісту навчального матеріалу, його компетентнісного потенціалу та взаємозв'язку з іншими предметами/інтегрованими курсами; методології підготовки, планування й проведення навчальних модулів програми «Захист України» у спеціальних освітніх просторах осередках; вимог до обов'язкових і очікуваних результатів навчання, визначених державним стандартом та модельною навчальною програмою.

Уміння: добирати різні методи й прийоми для організації навчання здобувачів освіти і способів представлення ними досягнутих результатів; застосовувати нові підходи до викладання тем навчального предмета «Захист України» згідно з прийняттям нової модельної програми; моделювати зміст освіти відповідно до результатів навчання здобувачів освіти, визначених державним стандартом освіти та модельною навчальною програмою; залучати фахівців для поглибленого вивчення окремих тем навчального предмета «Захист України»; застосовувати різні форми навчання (наприклад, дистанційне, змішане навчання тощо) для ефективного навчання; створювати різноманітні завдання для вивчення теоретичного та практичного матеріалу навчального предмета «Захист України»; планувати та проводити уроки з різних типів (лекції, семінари, практичні заняття тощо) в контексті навчального предмета «Захист України»; забезпечувати безпеку здобувачів освіти під час відпрацювання практичних навичок за темами навчального предмета «Захист України».

Диспозиції (цінності, ставлення): готовність застосовувати нові підходи до викладання тем навчального предмета «Захист України»; орієнтованість на досягнення очікуваних результатів навчання та розвитку особистості; повага до особистості здобувача освіти й визнання пріоритету його зацікавлень, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу й

наполегливості; забезпечення рівного доступу до освіти та рівного ставлення до кожного здобувача освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу на засадах інклюзивності й безбар'єрності.

2.2. Методологія підготовки і проведення уроків.

Методологія підготовки до заняття, планування уроку за дидактичними матеріалами, роль сценарію в підготовці й проведення заняття.

Практика створення власного сценарію заняття, доопрацювання, вдосконалення своїх сценаріїв.

Методологія роботи зі здивуванням і створення для учнів досвіду: «У мене вийшло!» на занятті. Різниця між начитуванням лекції і створенням досвіду для учнів на занятті.

Методологія проведення рефлексій, перевірки досягнення результатів навчання.

Очікувані результати навчання:

Знання й розуміння: дидактичних функцій і призначення методів, прийомів і засобів навчання; організації процесу навчання інтегрованого курсу «Захист України».

Уміння: застосовувати ефективні технології навчання за різних форм організації освітнього процесу; створювати власний сценарій заняття враховуючи тематику та завдання навчального предмета «Захист України»; здійснювати рефлексію предметно-методичної діяльності.

Диспозиції (цінності, ставлення): повага до особистості здобувача освіти й визнання пріоритету його зацікавлень, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу й наполегливості.

2.3. Особливості педагогічної роботи з учнями підліткового віку.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія з учнями підліткового віку.

Основи модерування групової динаміки учнів підліткового віку.

Домовленості як інструмент для взаємодії з групою учнів й кожним окремим учнем.

Нейробіологія навчання – розуміння нейробіологічних процесів у організмі людини, які відповідають за інтерес, «лінь» і бажання вчитися, тікати в гаджети або досліджувати і глибоко розбиратися в навчальних темах.

Розуміння різниці між зовнішньою і внутрішньою мотивацією. Розуміння наслідків надмірного стимулювання дітей зовнішніми факторами напштал оцінок заради навчання.

Очікувані результати навчання:

Знання й розуміння: вікових та психологічних особливостей учнів підліткового віку; нейробіологічних процесів у організмі людини, що

впливають на навчання; різниці між зовнішньою і внутрішньою мотивацією, також наслідків надмірної зовнішньої мотивації.

Уміння: модерувати групову динаміку учнів підліткового віку; взаємодіяти з групою учнів й кожним окремим учнем; застосовувати стимулювання учнів без негативних наслідків.

Диспозиції (цінності, ставлення): створення безпечного, вільного від насильства й цькування освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри; забезпечення рівного доступу до освіти та рівного ставлення до кожного здобувача освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу на засадах інклюзивності й безбар'єрності.

2.4. Створення навчальної програми. Роль вчителя/ викладача навчального предмета «Захист України».

Використання методичних рекомендацій й методичних матеріалів під час планування й проведення навчального предмета «Захист України». Розробка навчальної програми. Зміст (навчальний план), очікувані результати навчання та види діяльності учнів.

Взаємозв'язок ролей менеджера освітнього центру (осередку), викладачів курсу «Захист України», запрошених фахівців (викладачів окремих модулів програми), педагогічних працівників закладів профільної середньої освіти та представників громади.

Методологія підготовки до проведення навчальних модулів програми «Захист України» з використанням особливостей громади й освітнього центру (осередку). Пошук в громаді фахівців, громадських організацій, ветеранів, соціальних бізнесів, молодіжних працівників, що зацікавлені у досягненні цілей навчального предмета «Захист України».

Очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння: організації процесу навчання інтегрованого курсу «Захист України»; роль вчителя/викладача у підготовці громадян до захисту України, професійній орієнтації молоді до служби у Збройних Силах України та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях.

Уміння: добирати різні методи й прийоми для організації навчання здобувачів освіти і способів представлення ними досягнутих результатів; нести персональну відповідальність за результати прийняття професійних рішень; ефективно планувати освітній процес; послуговуватися сучасними освітніми практиками під час організації занять та застосовувати сучасні дослідження в галузі освіти; використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку;

Диспозиції (цінності, ставлення): повага до особистості здобувача освіти й визнання пріоритету його зацікавлень, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу й наполегливості; формування в здобувачів

освіти громадянської активності та стійкості, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови; формування готовності здобувачів освіти виявляти свою громадянську позицію, що передбачає вміння аналізувати суспільне життя й ідентифікувати себе з українською нацією, суспільством, обстоювати права й свободи українського народу, готовності бути залученими до діяльності у сфері безпеки та оборони України.

Блок 3. Фахова підготовка

(вибір за результатами вхідної діагностики
базовий курс - всі теми, поглиблений курс - 4 тем)

<i>Навчальні теми</i>		Загальна кількість годин <i>Базовий курс</i>	Загальна кількість годин <i>Поглиблений курс</i>
		94	160
3.1	Основи національної безпеки України та оборони. Роль в обороні України	8	10
3.2	Основи управління та планування	7	10
3.3	Інформаційна війна	5	8
3.4	Домедична допомога в умовах бою	20	40
3.5	Військові технології та їх розвиток	20	40
3.6	Озброєння та військова техніка. Стрілецька підготовка	10	22
3.7	Основи дій, комунікації та взаємодії в бою	8	10
3.8	Орієнтування на місцевості та інженерна фортифікація	8	10
3.9	Цивільне населення в кризових умовах	8	10

3.1. Основи національної безпеки України та оборони. Роль в обороні України.

Національна безпека (роль, наслідки її відсутності).

Сутність російської окупації: геноцид, етноцид на окупованих територіях (Буча, Ірпень, Маріуполь тощо).

Основи національної безпеки України. Взаємозв'язок чотирьох факторів: спроможність Сил оборони України; українська громадянська та національна ідентичність, небайдужість громадян до долі своєї держави; активність й взаємопов'язаність громадянського суспільства; спроможності органів влади і інституцій демократичної держави.

Формування основ національної безпеки. Роль Революції Гідності та початку збройної агресії російської федерації 2014-го року. Зміни у спроможності Сил оборони, громадянському суспільстві, державі та національному самоусвідомленні громадян з 2014-го по 2022 роки. Стереотипи та міфи про українську історію, їх подолання.

Демократична держава: конституція, вибори, гілки влади, органи влади, громадянське суспільство, місцеве самоврядування. Забезпечення свободи і реалізації влади громадян. Взаємне посилення спроможності демократичної держави та громадянського суспільства. Роль держави у громадянському суспільстві: мобілізація великих об'ємів ресурсів, забезпечення верховенства права, безпека перед обличчям зовнішніх ворогів, визнання нації на міжнародному рівні. Наслідки відсутності держави для громадянського суспільства.

Авторитарні та демократичні режими, рішення, їх відмінності, сильні та слабкі сторони.

Відповідальність громадян і відповідальність влади. Персональна відповідальність громадянина за стан справ у державі. Відповідальність громадян щодо своїх обов'язків: служба в армії, державна служба, сплата податків, волонтерство, дотримання закону тощо як фактори національної безпеки. Громадський контроль над владою, як фактор національної безпеки.

Реалізація особистих талантів у посиленні основ національної безпеки України.

Очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння: об'єктів, суб'єктів і принципів національної безпеки і оборони; нормативно-правового регулювання питань національної безпеки і оборони в Україні; фундаментальних національних інтересів України та суспільно-державні (національні) цінності; сутності та складових сектору оборони; ролі та завдання сил безпеки та сил оборони; конституційних права та обов'язки громадян України зокрема обов'язку зі захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України; принципів, цінностей та ролі НАТО в сучасному світі; ролі оборонного бюджету у забезпеченні потреб сил оборони; ролі громадянського суспільства у формуванні обороноздатності та національної єдності; ролі волонтерства в підвищенні спроможності сил безпеки і оборони; прав, гарантій та запити до цивільного населення військовослужбовців та ветеранів війни; важливості участі у громадському житті та відчуття відповідальності за долю держави.

Уміння: здійснювати професійну орієнтацію молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях; аналізувати

законодавство та історичні події що впливають на національну безпеку; формувати стійку громадянську позицію у здобувачів освіти; критично оцінювати джерела інформації та аргументи, робити висновки на підставі доказів.

Диспозиції (цінності, ставлення): усвідомлення ролі та значення кожного громадянина у забезпеченні національної безпеки та оборони України; формування в здобувачів освіти громадянської активності та стійкості, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови; формування готовності здобувачів освіти виявляти свою громадянську позицію, що передбачає вміння аналізувати суспільне життя й ідентифікувати себе з українською нацією, суспільством, обстоювати права й свободи українського народу, готовності бути залученими до діяльності у сфері безпеки та оборони України; повага до військовослужбовців, ветеранів війни та членів сімей загиблих (померлих) захисників і захисниць України, підтримка учнів у розвитку поваги до них.

3.2. Основи управління та планування.

Поняття Сил оборони. Аналіз складу та структури Сил оборони, їхні завдання та ролі в забезпеченні оборони.

Військові підрозділи. Структура військових підрозділів. Огляд і класифікація військових підрозділів, їх функції та організаційні особливості.

Огляд військових знаків розрізнення та військових звань. Їхня роль у системі військового управління та комунікації.

Поняття та завдання військового управління та планування. Вивчення різних методів та стратегій військового управління та планування операцій та бойових дій.

Військове лідерство. Аналіз та вивчення характеристик та навичок військового лідерства, включаючи етику, комунікаційні навички та здатність до прийняття рішень.

Вивчення невизначеності та нестабільності в контексті війни та способи адаптації до таких умов.

Підходи до командування, військовий процес прийняття рішень. Дослідження різних методів та стратегій командування в умовах військових дій, включаючи процеси прийняття рішень та керівництва під час кризових ситуацій.

Різниця між радянською системою командування та прийняття рішень та системою командування та прийняття рішень у НАТО.

Відпрацювання в форматі «Wargame» навичок військового управління та планування.

Очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння: структури, класифікації, функції та організаційні особливості військових підрозділів; ролі військових знаків розрізнення та

військових звань у системі військового управління та комунікації; понять, завдань, методів та стратегій військового управління та планування операцій та бойових дій; характеристики військового лідерства; умов невизначеності та нестабільності в контексті війни;

Уміння: розрізняти військові знаки та військові звання; застосовувати методи та стратегії військового управління та планування операцій та бойових дій; застосовувати навички військового лідерства, етичної комунікації, ухвалювати рішення; здійснювати управління та реагування під час кризових ситуацій; забезпечувати відпрацювання здобувачами освіти в форматі «Wargame» навичок військового управління та планування.

Диспозиції (цінності, ставлення): стійке відчуття відповідальності за свої дії та рішення; високі моральні стандарти і етичні принципи, що проявляються у ставленні до інших, підтримці та належній комунікації; здатність швидко адаптуватися до змінних умов, розуміння необхідності постійного навчання та саморозвитку; усвідомлення ролі та значення у військовому управлінні командира та солдата.

3.3. Інформаційна війна.

Поняття інформаційної безпеки України. Аналіз загроз та викликів інформаційній безпеці.

Поняття, цілі та завдання інформаційної війни Розуміння сутності та механізмів інформаційної війни. Аналіз впливу інформаційної війни на суспільство, політику, економіку та військову справу. Учасники інформаційної війни.

Методи інформаційної війни. Пропаганда. Дезінформація. Кібератаки. Психологічні операції. Інформаційні операції.

Роль критичного мислення в інформаційній війні. Розвиток критичного мислення для відбору достовірної інформації. Аналіз маніпулятивних прийомів та логіки інформаційної маніпуляції.

Роль медіа в інформаційній війні. Вплив медіа на формування громадської думки. Роль медіа у протидії інформаційній війні.

Поняття та можливості штучного інтелекту. Роль штучного інтелекту в інформаційній війні. Застосування штучного інтелекту для створення пропагандистського контенту. Застосування методів штучного інтелекту для протидії поширення пропагандистської та дезінформаційної інформації.

Кібербезпека в умовах інформаційної війни Розуміння загроз кібербезпеці в контексті інформаційної війни. Загрози кібербезпеці: кібершпигунство, кібертероризм, кіберсаботаж, кібершантаж. Розвиток стратегій протидії кіберзагрозам.

Поняття та завдання кібергігієни. Безпека в кіберпросторі. Культура безпеки в інтернеті.

Поняття, цілі та завдання розвідки на основі відкритих джерел (OSINT). Збір та аналіз відкритої інформації. Інструменти та методи OSINT.

Завдання та способи верифікації джерел. Перевірка достовірності отриманої інформації. Використання методів та інструментів для перевірки джерел.

Завдання та способи візуального аналізу. Аналіз зображень та відео матеріалів. Виявлення маніпуляцій та фальсифікацій.

Військові професії пов'язані із протидією інформаційній війні та застосування сучасних цифрових технологій.

Відпрацювання практичних навичок протидії інформаційній війні, розвідки на основі відкритих джерел (OSINT), верифікації джерел, візуального аналізу.

Очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння: понять, значень, загроз інформаційній безпеці; механізмів та впливу інформаційної війни на суспільство, політику, економіку та військову справу; ролі критичного мислення в протидії маніпулятивним прийомам; впливу медіа на формування громадської думки та їхня роль в протидії інформаційній війні; понять та методів кібергігієни та культури безпеки в інтернеті; завдань та методів розвідки на основі відкритих джерел;

Уміння: аналізувати та розпізнавати загрози та виклики для інформаційної безпеки, а також розрізняти достовірну та недостовірну інформацію; створювати інфографіки та інших візуальних матеріалів з кібербезпеки та інформаційної гігієни; проводити дослідження на основі відкритих даних; протидіяти кіберзагрозам та застосовувати методи захисту від кібератак; застосовувати критичне мислення під час роботи з інформацією; використовувати інструменти візуального аналізу для виявлення маніпуляцій та фальсифікацій, інструментами для збору, аналізу та верифікації відкритої інформації;

Диспозиції (цінності, ставлення): орієнтованість на розвиток критичного мислення та формування стійкості до маніпулятивних прийомів; усвідомлення особистої ролі та значення у протидії інформаційній війні.

3.4. Домедична допомога в умовах бойових дій.

Поняття, завдання та основи домедичної допомоги в умовах бойових дій. Різниця між домедичною допомогою в умовах бойових дій та домедичною допомогою в умовах цивільного життя.

Особиста безпека під час надання домедичної допомоги в умовах бойових дій. Мінімізація особистих ризиків після надання допомоги.

Ознайомлення з протоколами ТССС. Пояснення основних принципів та процедур тимчасового стабілізування стану поранених.

Склад аптечки для першої домедичної допомоги. Огляд засобів та медикаментів, необхідних для надання першої допомоги в умовах бойових дій.

Пріоритети надання допомоги у різних типах ситуацій. Поняття «червоної», «жовтої», «зеленої» фаз надання домедичної допомоги. Перші дії у трьох різних фазах.

Тактика огляду та перевезення поранених у військових умовах. Надання допомоги на етапі тактичних умов. Ознайомлення з алгоритмом MARCH.

Ознайомлення з роботою турнікетів та їхніх елементів. Пояснення принципів роботи турнікетів та їх правильного застосування для зупинки кровотеч. Огляд та використання різних типів турнікетів для ефективного контролю кровотеч.

Правила тампонування поранення. Техніки тампонування для забезпечення тимчасового зупинення кровотеч.

Визначення та відновлення прохідності дихальних шляхів в екстремальних ситуаціях.

Поняття та загрози гіпотермії. Попередження гіпотермії. Методи та засоби попередження гіпотермії в умовах низьких температур.

Роль та значення бойових медиків у військовій сфері. Огляд основних завдань та відповідальностей бойових медиків. Виклики та перспективи розвитку бойової медицини в умовах сучасності.

Відпрацювання практичних навичок за протоколами TCCC та застосування алгоритму MARCH.

Очікувані результати охоплюють:

Знання й розуміння: основних завдань та принципів домедичної допомоги в умовах бойових дій; відмінностей між домедичною допомогою в умовах бойових дій та цивільного життя; значення особистої безпеки при наданні домедичної допомоги в умовах бойових дій; понять «червоної», «жовтої», «зеленої» фаз надання домедичної допомоги та перші дії у кожній з них; загроз гіпотермії та методів її попередження в умовах низьких температур.

Уміння: застосовувати протоколи TCCC та алгоритм MARCH; укомплектувати аптечку необхідними засобами та медикаментами для надання першої допомоги в умовах бойових дій; тампонувати поранення для тимчасового зупинення кровотеч.

Диспозиції (цінності, ставлення): усвідомлення важливості виконання своїх обов'язків та прийняття відповідальності за свої дії; здатність швидко адаптуватися до змінних умов, розуміння необхідності постійного навчання та саморозвитку; розуміння цінності людського життя та необхідності вжиття всіх можливих дій для його збереження; усвідомлення ролі та значення бойових медиків у військовій сфері.

3.5. Військові технології.

Спеціальні війська та зв'язок. Огляд ролі та завдань спеціальних військ в системі оборони та ведення бойових дій.

Вивчення основ забезпечення зв'язку в умовах бойових дій. Основи радіозв'язку. Розгляд принципів та технічних аспектів радіозв'язку. Вивчення методів передачі та прийому радіосигналів. Аналіз різних видів радіообладнання та методів налагодження радіозв'язку. Алгоритм

налагодження радіозв'язку і моделювання безпечної поведінки для запобігання небезпечним ситуаціям.

Подвійне застосування та безпека зв'язку: телефон, Wi-Fi, Starlink. Огляд загроз та заходів безпеки зв'язку, включаючи захист від прослуховування та перехоплення сигналів.

Радіоелектронна боротьба. Методи та технічні засоби радіоелектронної боротьби. Аналіз військових систем РЕР та РЕБ.

Безпілотні (роботизовані) системи. Основи безпілотних систем, їх типи, характеристики та принципи роботи. Огляд різних типів та застосування безпілотних літальних апаратів (БпЛА) у військових операціях. Визначення основних складових конструкції БпЛА. Професії пов'язані з виробництвом та використанням БпЛА. Вплив БпЛА на навколишнє середовище.

Симулятори та тренажери для підготовки операторів БпЛА. Вивчення методів та інструментів підготовки операторів безпілотних систем за допомогою симуляторів та тренажерів.

Основи пілотування. Навчання основам пілотування БпЛА, включаючи правила польоту та безпеки.

Військові інформаційні системи та платформи. Огляд різних військових інформаційних систем та платформ для забезпечення ведення військових операцій та обміну інформацією.

Військові професії. Особливості професій пов'язаних із сучасними цифровими технологіями.

Відпрацювання практичних навичок використання військових технологій зокрема з забезпечення зв'язку в умовах бойових дій та використання БпЛА.

Очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння: ролі та завдань спеціальних військ в системі оборони та ведення бойових дій; ролі радіозв'язку на полі бою; загроз та заходів безпеки зв'язку; основ безпілотних систем, їх типів, характеристик та принципів роботи; професій пов'язаних з виробництвом та використанням БпЛА; впливу БпЛА на навколишнє середовище.

Уміння: налагоджувати радіозв'язок і забезпечувати безпечну поведінку для запобігання небезпечним ситуаціям; застосовувати симулятори та тренажери, що використовуються для підготовки операторів БпЛА; пілотувати БпЛА з дотриманням усіх правил.

Диспозиції (цінності, ставлення): здатність швидко адаптуватися до змінних умов, розуміння необхідності постійного навчання та саморозвитку; усвідомлення ролі та значення військових професій пов'язаних із сучасними цифровими технологіями та професій пов'язаних з виробництвом та використанням БпЛА.

3.6. озброєння та військова техніка. Стрілецька підготовка.

Призначення, види та типи озброєння. Огляд основних типів військової техніки та їхніх функціональних характеристик.

Класифікація та огляд різних видів вогнепальної зброї, включаючи стрілецьку, гвинтівки, пістолети, кулемети тощо.

Правила безпеки та відповідальність при роботі зі зброєю для запобігання нещасних випадків. Огляд та вивчення різних методів носіння вогнепальної зброї в залежності від її типу та призначення.

Процедури та вимоги до зберігання зброї та боєприпасів для забезпечення їхньої безпеки та ефективності, а також з метою уникнення нещасних випадків.

Основні принципи та методи тренування зі стрілецької справи, включаючи прицільну стрільбу та вогневу тактику. Індивідуальні бойові навички поводження з особистою зброєю. Тренування та вдосконалення навичок з використання особистої зброї в бойових умовах.

Огляд різних типів ручних гранат, їхнє призначення та особливості будови. Правила безпеки та процедури використання ручних гранат для запобігання нещасних випадків та травм.

Визначення бойового стресу та екстремальних ситуацій. Фізіологія бойового стресу. Психологічні аспекти бойового стресу. Способи подолання бойового стресу: практики саморегуляції. Основні принципи психологічної адаптації у кризових ситуаціях. Роль психологічної підготовки у формуванні стійкості та реагування на стресові впливи. Ефективні методи психологічного тренування та підготовки до стресових ситуацій.

Відпрацювання практичних навичок поводження з особистою зброєю, ручними гранатами, психологічного тренування та підготовки до стресових ситуацій, практик саморегуляції.

Очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння: основних понять, класифікацій, функціональних характеристик різних типів озброєння, військової техніки, ручних гранат; правил безпеки при роботі зі зброєю та під час використання ручних гранат для запобігання нещасних випадків; визначення бойового стресу, екстремальних ситуацій; ролі психологічної підготовки у формуванні стійкості та реагування на стресові впливи.

Уміння: поводитись з особистою зброєю та виконувати різні завдання у бойових умовах; зберігати зброю та боєприпаси для забезпечення їхньої безпеки та ефективності; переміщуватись у складі бойової групи в різних сценаріях; використовувати ручні гранати відповідно до правил безпеки для запобігання нещасних випадків та травм; застосовувати практики саморегуляції під час бойового стресу та екстремальних ситуацій.

Диспозиції (цінності, ставлення): стійке відчуття відповідальності за свої дії та рішення; усвідомлення ролі та значення озброєння та військової техніки для сил оборони України; орієнтованість на формування психологічної стійкості.

3.7. Основи дій, комунікації та взаємодії в бою.

Основи тактики та види бою. Розгляд основних принципів тактики військових дій. Вивчення різних видів бойових дій.

Основи маскуваня. Навчання методів та прийомів маскуваня для забезпечення прихованості та безпеки під час бойових дій.

Способи і умови переміщення бійця та бойової групи. Вивчення та практика різних методів та умов переміщення під час бойових дій, включаючи вибір позицій, їх підготовку, реакцію на ворожий контакт. Пересування двійками на різній місцевості, реакція на контакт двійки, реакція на контакт групи.

Передача інформації в бойових умовах. Система сигналів та команд, що використовуються для керівництва бойовими діями та координації дій в бойовій обстановці. Огляд та навчання комунікаційних методів та процедур передачі інформації, таких як ACE, 3D, SALUTE.

Патрулювання та чергування на посту. Вивчення методів та процедур патрулювання та чергування на постах для забезпечення безпеки та контролю.

Інженерні загородження. Смуга перешкод. Навчання методів подолання інженерних перешкод та проходження через смугу перешкод.

Передача інформації в умовах бойових дій. Огляд способів та засобів передачі інформації в умовах бойових дій, включаючи використання радіозв'язку.

Правила ведення переговорів та радіоповідомлень. Навчання правил ефективного ведення переговорів та отримання/відправки радіоповідомлень для координації дій на полі бою.

Відпрацювання практичних навичок маскуваня, переміщення бійця та бойової групи, передачі інформації в бойових умовах, подолання інженерних перешкод та проходження через смугу перешкод, використання радіозв'язку та відпрацювання навичок ведення перемовин.

Очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння: принципів тактики військових дій; методів та прийомів маскуваня для забезпечення прихованості та безпеки під час бойових дій; систем сигналів та команд для керівництва бойовими діями та координації дій; способів та засобів радіозв'язку на полі бою.

Уміння: переміщатися під час бойових дій самостійно та у складі бойової групи; маскуваня, передачі інформації, подолання перешкод та використання радіозв'язку в умовах бойових дій; долати інженерні перешкоди та проходити через смугу перешкод; патрулювати та чергувати на постах для забезпечення безпеки та контролю; використовувати комунікаційні методи та процедури передачі інформації.

Диспозиції (цінності, ставлення): усвідомлення ролі та значення належної комунікації та взаємодії в умовах бойових дій; стійке відчуття особистої відповідальності за свої дії та рішення під час виконання спільних

завдань в умовах бойових дій; здатність швидко адаптуватися до змінних умов.

3.8. Орієнтування на місцевості та інженерна фортифікація.

Орієнтування на місцевості Огляд місцевості та її елементів. Вивчення основних видів місцевості та їх тактичних властивостей.

Кути орієнтування. Розгляд азимутів та дирекційних кутів для визначення орієнтації на місцевості.

Способи визначення відстаней на місцевості. Огляд різних методів вимірювання відстаней, включаючи методи за допомогою карт та навігаційних приладів.

Геопросторова інформація. Вивчення різних джерел геопросторової інформації, включаючи паперові та електронні топографічні карти, аерознімки, картографічні інтернет-джерела та навігаційні системи.

Топографічні карти. Умовні знаки топографічних карт. Спосіб горизонталей як основний спосіб зображення рельєфу на топографічних картах. Система прямокутних та географічних координат.

Орієнтування за допомогою навігаційних приладів. Вивчення та практика використання навігаційних приладів для орієнтування на місцевості. Аерознімки. Картографічна інформація в режимі офлайн. Картографічні додатки для смартфонів і їхні можливості, використання gps-навігації.

Інженерна фортифікація. Аналіз та вивчення інженерних методів та засобів для забезпечення оборони та маскуванню позицій.

Невибухові інженерні загородження. Огляд та практика встановлення невибухових інженерних загороджень для забезпечення безпеки на місцевості.

Класифікація вибухонебезпечних предметів. Огляд вибухонебезпечних предметів (саморобних вибухових пристроїв) та можливі місця їх встановлення.

Правила поведження та процедури безпеки на замінованій ділянці місцевості.

Огляд основних військових професій та їхніх особливостей, включаючи професії, пов'язані з сучасними цифровими технологіями.

Відпрацювання практичних навичок орієнтування на місцевості та інженерної фортифікації.

Очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння: основних елементів місцевості та їх тактичних властивостей; умовних знаків топографічних карт та системою прямокутних та географічних координат; інженерних методів та засобів для забезпечення оборони та маскуванню позицій; правил безпеки на замінованій ділянці місцевості.

Уміння: вимірювання відстаней та використання геопросторової інформації, таких як топографічні карти та навігаційні прилади; використання навігаційні приладів для орієнтування на місцевості, включаючи gps-

навігацію та картографічні додатки для смартфонів; встановлення невибухових інженерних загороджень для забезпечення безпеки на місцевості; поведіння із дотриманням правила безпеки на замінованій ділянці.

Диспозиції (цінності, ставлення): усвідомлення ролі та значення інженерної фортифікації для забезпечення безпеки та збереження життя; здатність швидко адаптуватися до змінних умов; усвідомлення загроз, що становлять вибухонебезпечні предмети та їх впливу на довкілля.

3. 9. Цивільне населення в умовах бойових дій.

Поняття надзвичайної ситуації. Причини виникнення, класифікація та ознаки.

Огляд правового режиму воєнного стану та його наслідки. Поведінка цивільного населення в умовах наближення бойових дій та бойових дій. Розуміння та вивчення стратегій та тактик безпеки під час надзвичайних ситуацій, зокрема бойових дій.

Евакуація цивільного населення: Підготовка до евакуації з зони бойових дій та алгоритми дій під час неї.

Види військових загроз для цивільного населення під час бойових дій. Порядок дій під час та після нальоту авіації, ракетного та артилерійського обстрілу.

Застосування ядерної зброї, хімічних атак, бойових біологічних речовин.

Розуміння ознак та наслідків використання різних видів зброї масового ураження. Порядок дій цивільного населення під час та після застосування ядерної зброї, хімічних атак, бойових біологічних речовин

Дії в разі терористичного акту, перестрілки, захоплення транспорту.

Психологічна стійкість та саморегуляція. Розвиток психологічної стійкості. Методи саморегуляції у стресових ситуаціях.

Основи виживання та підготовка до екстремальних умов. Тривожний наплічник та інструменти для виживання. Огляд та використання необхідного обладнання та засобів для екстремальних умов.

Огляд та аналіз можливостей захисту в екстремальних ситуаціях. Захисні властивості споруд, техніки та місцевості.

Вибір місця та обладнання укриттів. Створення запасів води. Зберігання ресурсів для виживання в екстремальних ситуаціях.

Відпрацювання практичних навичок дій у надзвичайних ситуаціях та умовах бойових дій, виживання та здатності до саморегуляції у стресових умовах.

Очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння: понять, причин виникнення, класифікація та ознаки надзвичайних ситуацій; правового режиму воєнного стану; алгоритмів поведінки цивільного населення в умовах наближення та проведення бойових дій; порядку дій під час та після нальоту авіації, ракетного та артилерійського

обстрілу; поведінки та дій захисту від застосування ядерної зброї, хімічних атак, бойових біологічних речовин.

Уміння: надавати першу психологічну допомогу, в тому числі самопомогу, при панічному нападі, тривозі, істериці, ступорі, апатії, проявах гніву, злості, агресії, тощо; укомплектовувати тривожний наплічник; обладнувати укриття, створювати запаси води та інших ресурсів для виживання; саморегуляції у стресових умовах.

Диспозиції (цінності, ставлення): здатність швидко адаптуватися до змінних умов, розуміння необхідності постійного навчання та саморозвитку для ефективної підготовки учнів; відповідальне ставлення до обрання рішень, які стосуються власного життя й здоров'я, а також життя і здоров'я учнів, людей, які знаходяться поруч; повага до рятувальників, підтримка учнів у розвитку поваги до них.

Блок 4. Діагностико-аналітичний

<i>Навчальні теми</i>		Загальна кількість годин	Загальна кількість годин
		<i>Базовий курс</i>	<i>Поглиблений курс</i>
		6	8
4.1.	Вхідне тестування	2	4
4.2.	Організаційно-настановне заняття	2	2
4.3.	Підсумкове заняття. Рефлексія. Вихідне тестування	2	4

4.1. Вхідне тестування

Вхідне комплексне діагностування проводиться за Блоками 1 та 3 окремо. Передбачає встановлення рівня професійної підготовки, усвідомлення характеру власних прогалин, які дають можливість обрати необхідні модулі, теми, рівень курсу навчання - базовий чи поглиблений.

Результати тестування дають можливість куратору курсів ознайомитися з рівнем підготовленості, специфіки групи, освітніми потребами слухачів. Це дозволить побудувати індивідуальну траєкторію підвищення кваліфікації педагога.

Результати проходження вхідного тестування не враховуються в підсумковий бал проходження навчання на КПК, а носять тільки діагностичний характер.

4.2. Організаційно-настановне заняття

Це заняття передбачає ознайомлення слухачів з розкладом занять, організацією освітнього процесу, змістом та умовами проведення курсів, надання рекомендацій щодо вибору теми групових проєктів, виконання залікових робіт, ознайомлення слухачів з рекомендованою літературою, вивчення якої допоможе розширити та поглибити їх знання.

При дистанційному навчанні слухачі також знайомляться з вимогами до оформлення залікових робіт, правилами їх надання, правилами онлайн спілкування в групі, умовою отримання сертифікатів тощо.

Проводяться інструктажі з безпеки життєдіяльності, з вимогами до слухачів щодо виконання Закону України «Про запобігання корупції», Положення про академічну доброчесність, виконання Правил внутрішнього розпорядку, поведінки в аудиторіях та онлайн.

Вирішуються інші організаційні питання.

4.3. Підсумкове заняття. Рефлексія. Вихідне тестування

Основне завдання навчального заняття – підведення підсумків роботи, рефлексія діяльності слухачів, заповнення анкет зворотнього зв'язку чи обговорення зауважень та пропозицій щодо покращення якості надання освітніх послуг, надання рекомендацій щодо професійного розвитку у міжкурсний період. Обговорення умов отримання сертифікатів, заповнення звітної документації.

Під час дистанційного навчання проводиться в асинхронному або синхронному режимі.

Вихідне комплексне тестування проводиться передбачає встановлення рівня знань слухачів за результатами курсів підвищення кваліфікації.

Очікувані результати охоплюють:

Знання й розуміння: механізм моніторингу професійної діяльності вчителя, загальні та професійні компетентності вчителя, методи виявлення проблем у педагогічній діяльності, визначення характеру та причин їх появи, сутність понять «рефлексія», «груповий проєкт»; загальну характеристику складових освітнього групового проєкту.

Уміння: визначати відповідність власних професійних компетентностей чинним вимогам; аналізувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності і запобігання їм; здійснення самоаналізу власної пізнавальної діяльності; застосування алгоритму створення групового проєкту, оформлення проєкту, застосування різних прийомів та інструментів рефлексії.

Диспозиції (цінності, ставлення): бути вмотивованим на розвиток професійної компетентності та особистісний саморозвиток; здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність).

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Академія стійкості. Онлайн ресурс у підтримку плекання стресостійкості. URL: <https://resilience.k-s.org.ua/>.
2. Бахчеван Є. Ф., Ніколаєв О.Т., Конєв О.Ю.: Пам'ятка щодо використання та застосування вогнепальної зброї. – Одеса. ОДУВС, 2022. – 32-70 с.
3. БПЛА. Навчальна програма для інструкторів та пілотів. — Київ: «Центр учбової літератури», 2023. — 74 с.
4. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право : навчально-методичний посібник / О. Войтенко, М.Слігулашвілі, О. Козорог, Т. Короткий, В. Потапова, О. Стокоз, Н. Хендель ; за загальною редакцією радника президента Товариства Червоного Хреста України з міжнародного гуманітарного права, к.ю.н. Т. Короткого. – Київ, УГ СПЛ; Одеса : Фенікс, 2021. – 268 с. . https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/MGP_4_3.pdf
5. Виживання. Довідковий матеріал для проведення занять в Збройних силах України. Методичні рекомендації. — Київ: «Центр учбової літератури», 2023. — 88 с.
6. Відпрацювання алгоритмів надання допомоги за допомогою онлайн симуляторів. URL.: <https://www.lifesaversim.com/ua/home-ua/>.
7. Військове лідерство: компетентність, впевненість, гнучкість. Універсальний навчальний посібник для рейнджерів. — Київ: Вид. «КНТ», 2023. — 280 с. <https://jurkniga.ua/contents/viyskove-liderstvo-kompetentnist-vpevnenist-gnuchkist-universalniy-navchalniy-posibnik-dlya-reyndzheriv.pdf>
8. Гбур З. В. Використання штучного інтелекту в інформаційній безпеці України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 1. – URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/4.pdf
9. Головін Ю. О. Основи теорії радіозв'язку: теоретичні основи та практичні аспекти: навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра за освітньою програмою «Спеціальні телекомунікаційні системи» спеціальності 172 Електронні комунікації та радіотехніка / Ю. О. Головін, Д. І. Могилевич ; КПІ ім. Ігоря Сікорського
10. Державний стандарт профільної середньої освіти <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-profilnoi-serednoi-osvity-851-250724>
11. Дії в разі терористичного акту, перестрілки, захоплення транспорту. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki-1/nebezpeki-socialnogo-xarakteru/diyi-v-razi-teroristicnogo-aktu-perestrilki-zaxoplennya-transportu>.
12. Дії населення в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki/diyi-naseleennyv-v-umovax-nadzvicainix-situacii-vojennoho-xarakteru>.

13. Дії населення під час проведення евакуації. Офіційний веб-сайт Закарпатської обласної військової адміністрації. URL: <https://carpathia.gov.ua/civilnij-zahist/dii-u-nadzvychnykh-sytuatsiakh-prirodnoho-ta-tekhnohennoho-kharakteru/dii-pid-chas-provedennia-evakuatsii>.

14. Довідник з озброєння і військової техніки, Ukrainian Military Pages, 2022 р. URL: <https://www.ukrmilitary.com/p/weapons-and-military-equipment.html>

15. Довідник з основних понять військової топографії : Довідник. Сварог, 2022. 110 с.

16. Дяков С. І., Колос О. Л., Варствівський А. А. Фортифікація та маскування. КНТ, 2023. 146 с.

17. Закон України «Про національну безпеку України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

18. Закон України «Про основи національного спротиву» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

19. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

20. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

21. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

22. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

23. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>

24. Закон України «Про оборону України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

25. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

26. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

27. Зброя масового ураження та захист від неї. Навчальний посібник. / Б. П. Теплоухов. — Київ: Вид. дім «СКІФ», 2023. — 101 с.

28. Змістовий модуль 1. «Підготовка солдата до різних видів бою». Заняття 5. «Способи та прийоми пересування особового складу на полі бою». С. 1–20. URL: https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-viiskovoi-pidhotovky/distant-content/pervinna/Zanytie_1_5.pdf.

29. Інженер БПЛА. Базовий курс. Цикл відеолекцій на такі теми: класифікація дронів, будова дрона, поломки/ремонт, а також теорія - основи аеродинаміки, метеорології тощо. Детальніше тут: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+UAV_EB101+2023_T3.

30. Інженерний курс «Народний FPV». Присвячений збірці 7-дюймового FPV дрона (базова будова, підбір інструментів, комплектуючих, пайка, збірка тощо). Детальніше тут: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+FPV101+2024_T1.

31. Інформаційна безпека держави: навч. посіб. для студ. спец. 6.170103 «Управління інформаційною безпекою», 125 «Кібербезпека»/ В.І. Гур'єв, Д.Б. Мехед, Ю.М. Ткач, І.В. Фірсова. – Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В. ТПК «Орхідея», 2018. – 166 с. <http://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/19246>.

32. Інформаційна безпека. Підручник / В. В. Остроухов, М. М. Присяжнюк, О. І. Фармагей, М. М. Чеховська та ін.; під ред. В. В. Остроухова – К.: Видавництво Ліра-К, 2021. – 412 с. <https://lira-k.com.ua/preview/12867.pdf>

33. Інформаційні війни : підручник / І. В. Гамова. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. – 184 с. <https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/eb5fda229699df8c1ef92f81f6f335e0.pdf>

34. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни. Посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти / ГО «GoGlobal», Центр «Розвиток КСВ2», експертна платформа Career Hub у рамках програми «Мріємо та діємо». URL: <https://careerhub.in.ua/posibnyk-dlya-osvityan-koly-svit-na-mezhi-zmin-strategiyi-adaptacziyi/>

35. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

36. Кременчуцький медичний коледж. Пам'ятка правила поводження з вибухонебезпечними предметами. Кременчуцький медичний коледж. URL: <https://k-m-k.com.ua/wp-content/uploads/2018/06/Pamyatka.pdf>.

37. Курс «База: Сучасна військова підготовка», Prometheus, URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+GMT101+2022_T3

38. Курс «Демократія vs Авторитаризм», Майбутні URL: <https://maibutni.com.ua/democracyvsauthoritarianism/>.

39. Курс «Єдина Україна: становлення національної ідентичності» URL: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:eef+EEF-046+Nov2023/about>.

40. Курс «Застосування технологій в умовах війни» створено в межах проєкту «Victory Drones» за сприяння Центру підтримки аеророзвідки UAV101 URL: https://prometheus.org.ua/learning/course/course-v1:Prometheus+UAV101+2022_T2/home (курс закритий для загального доступу, для отримання доступу потрібно писати на пошту muro.verde@dignitas.fund).

41. Курс «Історія українського громадянського суспільства» URL: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:eef+EEF-044+Jan2024/about>.

42. Курс «Перша домедична допомога в умовах війни», Prometheus URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+FAW+2022_T2

43. Кучерявий О. Г. Професійний і особистісний розвиток сучасного вчителя : монографія / О. Г. Кучерявий. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. — 329 с.

44. Медична допомога в тактичних умовах. Гіпотермія. ТССС для військових. URL: <https://tccc.org.ua/guide/tfc-hypothermia>.

45. Михайлишин У. Б., Шмідзен І. Ю. Методи психічної саморегуляції особистості // The XXIII International Scientific and Practical Conference «Theoretical and science bases of actual tasks», June 14 – 17, 2022, Lisbon, Portugal. – P. 548–550. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/42402>

46. Міжнародний центр тактичної медицини, категорія матеріалів: Тактична медицина URL: <https://ictm.org.ua/category/tacmed/>

47. Міни як вони є: довідник по мінній безпеці /Укладачі: Щегельський М.М., Щегельський М.М., Овадовський Д. В. -К.: Талком, 2023. -88 с.

48. Мінна безпека. Dovidka.info. URL: <https://dovidka.info/yak-povodytys-v-umovah-zagrozy-zaminuvannya/>.

49. Модельна навчальна програма «Захист України. Інтегрований курс» (наказ Міністерства освіти і науки України від 08.08.2024 року № 1116 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України») <https://mon.gov.ua/storage/app/sites/1/news/2024/08/13/MNP-Zakhyst.Ukrayiny-Intehrovany.kurs-2024.pdf>

50. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навч.-метод. посіб./А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. Харків: Видавництво «Ранок», 2019. 300 с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>

51. Наказ МОН «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0566-11#Text>

52. Наказ МОН «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1222729-13#Text>

53. Наказ МОН України від 10.05.2024 № 659 «Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для забезпечення викладання предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, що Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 травня 2024 р. за № 771/42116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1686-21#Text>

54. Нестеренко Г. Інформаційна безпека: курс лекцій. Київ: НАУ, 2022. 102 с.

55. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. — Київ : Літера ЛТД, 2018. — 160 с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>

56. Організаційна структура ЗС України. Ukrainian Military Pages. URL: https://www.ukrmilitary.com/p/armed-forces-of-ukraine.html#google_vignette.

57. Організація військового зв'язку: навчальний посібник / В. Г. Шолудько, М. Ю. Єсаулов, О. В. Вакуленко, Т. Г. Гурський, М. М. Фомін. — Київ: Вид. дім «СКІФ», 2023. — 280 с.

58. Основи вогневої підготовки: навч. посіб. / М. М. Удянський, І. О. Толкунов, О. О. Бондаренко, В. В. Матухно, В. М. Олекса. — Х.: НУЦЗУ, 2020. — 147 с.

59. Основи зв'язку та радіоелектронна боротьба як вид бойового забезпечення : навчальний посібник / Д. В. Зайцев, А. О. Яфонкін, В. В. Ярема; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь, 2021. — 280 с.

60. Основи інженерної підготовки, тактичного маскуванню та радіаційного, хімічного, біологічного захисту в артилерійських підрозділах : підручник / П. Є. Трофименко, Г. В. Сорокоумов, Л. С. Демидко. — Суми : Сумський державний університет, 2021. — 266 с. (Розділ 4 Маскування та захист артилерійських підрозділів, с. 93-105)

61. Основи кібербезпеки та кібероборони: підручник / Ю.Г. Даник, П.П. Воробієнко, В.М. Чернега. — [Видання друге, перероб. та доп.]. — Одеса.: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2019. — 320 с.

62. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами / методичні рекомендації / укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ, УІРО, 2024, 40 с.
<https://mon.gov.ua/storage/app/sites/1/incluzyvne-navchannya/2024/07/29/Otsinyuvannya.navch.dosyahn.uchniv.z.OOP-metodrekomentatsiyi-2024.pdf>

63. Підвищення ефективності заходів маскуванню військ та об'єктів. Методичні рекомендації військам (силам) Збройних Сил України. — Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2024. — 134 с.

64. Подолання (маркування) інженерних загороджень. Настанова.— Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2024. — 204 с.

65. Посольство Великої Британії в Україні, Ін-т інноваційного врядування. Посібник для творців контенту для виявлення та протидії російській пропаганді в новітніх технологіях : Посібник. 2024. 34 с. URL: https://ai.instingov.org/assets/guide/AI-Guide_uk.pdf.

66. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>

67. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. №800 «Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ від 27.12.2019 № 1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>

68. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1443 «Про затвердження Порядку організації та здійснення загальновійськової

підготовки громадян України до національного спротиву» (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1399 від 16.12.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1443-2021-%D0%BF#Text>

69. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>

70. Поясок Т. Б. Інтерактивний навчальний посібник «Сучасні технології освітнього процесу»: навчальний посібник / Т. Б. Поясок, О. І. Беспарточна, О. В. Костенко. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2019. – 224 с. https://mtep.co.ua/user-files/stop_ nteraktivniy_n_p.pdf

71. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

72. Процес прийняття рішень під час бойових дій : Довідк. вид. Київ : Міжнар. Ком. Червон. Хреста, 2018. 68 с. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/books/process0808.pdf>.

73. Психологічна допомога під час війни. URL: https://kmopsy.blogspot.com/p/blog-page_65.html.

74. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

75. Розробка та програмна реалізація методики цифрової розвідки на основі відкритих джерел. Всеукраїнський конкурс на кращу студентську наукову роботу 2020/2021 навчального року. 2021. С. 36.

76. Сайт Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні. URL.: <http://ua.icrc.org/>.

77. Серета І., Карсканова С. Техніки саморегуляції як психологічний ресурс особистості в кризових умовах. *Věda a perspektivy*. 2023. № 2 (21). С. 281–289. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/3787/3808>

78. Стрілецька зброя та вогнева підготовка : підручник / В. М. Петренко, А. М. Кривошеев, М. М. Ляпа, В. В. Семененко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 372 с

79. Тема № 14. «Подолання смуги перешкод». Методична розробка для проведення практичних занять із навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» з курсантами Національної академії внутрішніх справ / уклад.: О. В. Кузенков, О. В. Тихий. Київ, 2019. С. 1–25. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/sfp/2020/spf_tema_14.pdf.

80. Теорія і практика застосування безпілотних літальних апаратів (дронів) : Брошура. ТрО G7, 2022. 127 с. URL: https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/03/Теорія_і_практика_застосування_БПЛА_ua_dynamic_s_brochure.pdf.

81. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності [Електронний ресурс] : затверджено наказом МОН України від 10 грудня 2021 р. № 1340 / Міністерство освіти і науки України // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/61b/6fc/314/61b6fc314f312791981409.pdf>

82. ТрО G7. Ведення охоронних, оборонних та патрульних дій у складі відділення (взводу). ТрО G7. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/lesson/oxorona-ta-oborona-vazhlivix-obyektiv-i-komunikacij-v-riznix-umovax-obstanovki-v-skladi-viddilennya-vzvodu-vedennya-oxoronnix-oboronnix-ta-patrulnix-dij>.

83. ТрО G7. Подолання інженерних загороджень. ТрО G7. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/lesson/podolannya-inzhenernix-zagorodzhen>.

84. ТрО G7. Способи пересування й ведення бою у складі бойових груп. ТрО G7. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/lesson/sposobi-peresuvannya-j-vedennya-boyu-u-skladi-bojovix-grup>.

85. Ульянов К. Броньований розум. Бойовий стрес та психологія екстремальних ситуацій : Практ. посіб. Київ : БізнесЛогіка, 2024. 304 с.

86. Управління з питань цивільного захисту ОДА,. Перелік лікарських засобів, які повинні бути у складі аптечки для надання домедичної допомоги. URL: <https://www.if.gov.ua/news/perelik-likarskih-zasobiv-yaki-povinni-butu-u-skladi-aptechki-dlya-nadannya-domedichnoyi-dopomogi>.

87. Центр нац. спротиву. Ручні осколкові гранати. Центр національного спротиву. URL: <https://sprotyv.mod.gov.ua/ruchni-oskolkovyi-granaty/>.

88. Шанюк О.В. Романенко С.Е. Основи військового управління (у т.ч. штабні процедури НАТО): конспект лекцій. Одеса, Одеський державний екологічний університет, 2021. 77 с.

89. Шевченко В. Найпростіші правила з мінної безпеки для цивільних та щойно мобілізованих. Армія Inform. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/11/18/najprostishi-pravyla-z-minnoyi-bezpeky-dlya-cyvilnyh-ta-shhojno-mobilizovanyh/>.

90. Шмаль С. Г. Довідник з військової топографії : Довідник. 2024. 118 с.

**Т.в.о. генерального директора
директорату шкільної освіти**

Тетяна БАЛАШОВА